SPRAWOZDANIE

Dra Stanisława Krzyżanowskiego

Dyrektora Archiwum aktów dawnych m. Krakowa

za lata 1897 i 1898.

Nakładem gminy miasta Krakowa.

W KRAKOWIE,
CZCIONKAMI DRUKARNI ZWIĄZKOWEJ
pod zarządem A. Szyjewskiego.
1899.

SPRAWOZDANIE
Dra Stanisława Krzyżanowskiego
Dyrektora Archiwum aktów dawnych miasta Krakowa
za lata 1897 i 1898.

Archiwum.

Do zbiorów archiwum przybyły dwie księgi:

1) Inwentarz kościoła parafialnego św. Szczepana z roku 1828 (dar Prof. T. Wojciechowskiego ze Lwowa).
2) Książka cechowa z roku 1843 (dar Dr. Klemensa Bąkowskiego).

Muzeum.

Do przyszłego Muzeum historycznego m. Krakowa przybyło przedmiotów już skatalogowanych od Nr. 235 do 281, a mianowicie tłoki pieczęci m. Krakowa, Nowej Wsi Królewskiej czyli Łobzowa i kilka do innych miast, tudzież 1 odcisk pieczęci z XIV w. Uniwersytetu pragskiego, dalej adresy do Rady m. Krakowa nadesłane z powodu uroczystości Mickiewiczowskich przez czeską Akademię Umiejętności i Muzeum królestwa czeskiego, kilka w Krakowie bitych medali, orzeł z drzewca chorągwi posłanej z Krakowa do Goszczwi w r. 1863, na którą złożył przysięgę dyktator Langiewicz,

granat z czasów bombardowania Krakowa przez Austryaków w d. 24 kwietnia 1848 i czerep z drugiego pękniętego granatu odnalezione na sklepieniu kościoła N. P. Maryi, latarnia miejska z połowy tego stulecia, dzwon z kościoła z Liszek roboty krakowskiego ludwisarza Jana Waicnera z r. 1752, zakupiony przez Tow. miłośn. Krak., a ofiarowany do Muzeum, nadto przedmioty wydobyte przy kopaniu kanałów w mieście jak: pierścionek srebrny, klucz, róg jeleni, podkowy żelazne końskie różnej formy i wielkości (sztuk 6), ostrogi (sztuk 2) i 1 kłódka z kluczem.

Nadto w zabudowaniu Archiwum złożone zostały w tym roku fragmenty architektoniczne z budowli krakowskich:

1) drzwi żelazne kute z XVI w. z wieży ratusza krakowskiego z wewnątrz;
2) krata żelazna, kuta, z nad bramy, eliptyczna, z w. XVII z Kazimierza;
3) fragment z gzymsu gotyckiego z głową lwa (z XIV w.) z kościoła N. M. P., dwa kamienie z obramień okiennych (XVI w.), dwie kolumny kamienne z kapitelami i bazami z kamienicy przy ul. Wiślnej l. 3, cały portal kamienny bramy kamienicy p. Klimka w Rynku kr. (dar właściciela kam.), fragmenty nagrobków gotyckich i późniejszych z kościoła dawniejszego św. Szczepana a wydobyte przy restauracyi Stacyj pasyjnych przy kościele OO. Reformatów; wspomniane fragmenty kamienne dostały się do Archiwum za pośrednictwem p. Zygmunta Hendla, architekta i Grona c. k. Konserwatorów.

Oprócz przedmiotów ofiarowanych z Magistratu miasta Krakowa ofiarodawcami byli JWP. Rektor prof. J. Kleczyński, WP. Franciszek Bartynowski, Władysław Bochnak, kupiec, Adam Kajzy, Dr. Józef Kownacki, fizyk powiatowy, Patelski, Towarzystwo miłośników hist. Krakowa i Gmina Nowej wsi Narodowej. Archiwum zaś kupiło 2 medale i sztancę do medalu.

Do działu rycin i fotografii:

Zakupiono: Rycinę (litografia) Deputacya o wypuszczenie więźniów krak. w r. 1848. Widok Krakowa, miedzioryt Fryderyka de Wit. 2 fotografie popiersia Edmunda Wasilewskiego.

Ofiarowali w darze: Dr. Klemens Bąkowski 6 fotografii z budynków krakowskich i 2 klisze fotograficzne. Prof. dr. Jordan 1 fotografię pomnika (dawnego) Lilly Wenedy dłuta Dauna na plantacyach krakowskich. Adam Kajzy, widok kościoła św. Katarzyny (litograf.). Radimsky Jan, poseł na Sejm i do Rady państwa (z Kolina) 1 rycinę widoku Krakowa. Dr. K. Ramult sześć klisz fotograficznych z budynków krakowskich. Dr. A. Sternschuss, 1 fotografię fasady domu Matejki i 5 fotografij wnętrza Muzeum Matejki. Towarzystwo miłośn., dwie fotografie z kościoła św. Katarzyny.

Biblioteka.

Biblioteka powiększyła się o 266 dzieł i broszur pochodzących bądź z zakupna, bądź z darów albo przysłanych przez Magistrat miasta Krakowa. Między ostatnimi znajdują się sprawozdania zarządu innych miast przysyłanych miastu, nie objęte w podanej liczbie, ponieważ dział ten nie jest skatalogowany. Dzieła zapisane aż do l. 930 mają już katalog kartkowy.

Ofiarodawcami do biblioteki byli w r. 1898: Akademia Umiejętności w Krakowie, Kasa oszczędności miasta Krakowa, Zakład narodowy imienia Ossolińskich we Lwowie, Towarzystwo miłośników historyi i zabytków Krakowa, które oprócz swoich wydawnictw oddało do biblioteki dzieła i czasopisma otrzymywane za wymianę swoich wydawnictw od Tow. histor. w Poznaniu (Histor. Gesellschaft für die Provinz Posen) i czeskiej Akademii umiejętności w Pradze. Nadto pp.: Antoni Bąkowski, Dr. Klemens Bąkowski, Chmiel, Fihauser z Krzyworzeki, Gadomski, Kajzy, Dr. Stanisław Krzyżanowski, Wawel Louis, Józef Łakociński, Dr. Karol Łep-

kowski, prof. Wł. Łuszczkiewicz, Dr. J. Muczkowski, Prof. Dr. Piekosiński, Dr. Adam Schmidt (który oprócz dzieł, ofiarował Archiwum znaczny zbiór dzienników, czasopism, pism okolicznościowych i ogłoszeń), H. Wetstein.

Depozyty.

Cechy nie złożyły w latach 1897 i 1898 żadnych nowych depozytów, uzyskano natomiast dzięki życzliwemu poparciu R. m. prof. Dr. Cyfrowicza bardzo cenny depozyt Towarzystwa dobroczynności, i za łaskawem pośrednictwem komisarza starostwa WP. Wincentego Dobrowolskiego zbiór aktów gminy sąsiedniej tak z Krakowem związanej, Nowej Wsi królewskiej dzisiaj zwanej Nową Wsią narodową, uzupełniający zbiór dawniej własnością archiwum będący.

Depozyt Tow. dobroczynności obejmuje akta odnoszące się do dawnych szpitalów krakowskich obejmujące rejestry dochodów i wydatków, spisy czynszów, kapitałów, kopie przywilejów i t. d. a mianowicie:

Akta do szpitala św. Ducha, tomów 55, z lat 1595 do 1816.

Akta do szpitala wniebowzięcia N. P. Maryi na ul. św. Szczepana, tomów 23, z lat 1588 do 1817.

Akta do szpitala św. Sebastyana i Rocha, tomów 20, z lat 1536 do 1792.

Akta do szpitala ubogich wdów i uposażenia ubogich panien, tomów 7, z lat 1647 do 1816.

Akta do szpitala św. Mikołaja, fascykuł 1, z lat 1749 do 1816.

Akta do szpitala św. Walentego, fascykuł 1, z lat 1530 do 1823.

Akta konfraternii włoskiej, tom 1, z lat 1684 do 1817.

Akta do szpitala św. Szymona i Judy na Kleparzu, 2 tomy, 1 fascykuł, 4 dokumenty pergaminowe, z lat 1545 do 1668.

Akta do szpitala św. Jadwigi na Stradomiu, 5 tomów, 1 fascykuł, z lat 1572 do 1820.

Akta do szpitala św. Leonarda na Kazimierzu, 2 tomy, 1 fascykuł, z lat 1584 do 1790.

Depozyt Nowej Wsi obejmuje 12 tomów, 1 fascykuł, 1 dyplom i 1 tłok pieczęci. Dyplom jest zatwierdzeniem przywileju lokacyjnego w r. 1367 przez Kazimierza W. udzielonego, wystawionem przez Augusta III. w r. 1759. Rękopisy obejmują akta sądów ławniczych i wójtowskich z lat 1577 do 1790.

* * *

Systematyczne zinwentaryzowanie wymienionych nabytków i depozytów, ukończone w zupełności, jest jedną częścią pracy w archiwum dokonanej. W dalszem porządkowaniu archiwum postąpiono znacznie naprzód, jakkolwiek daleko jeszcze do ukończenia inwentaryzacyi, przedstawiającej z powodu ogromnego pomięszania różnolitych fascykułów wyjątkowe trudności.

Potrzeba teraz zbierać i łączyć pojedyncze zeszyty, które miały osobne dawniej numery, a w rzeczywistości były tylko rozdzielone i należały do siebie:

Należą tu: 1) t. z. bruliony aktów radzieckich krakowskich (Prothocolla off. Cons. Crac.) których ułożono dotychczas tomów 82, uporządkowano je, opatrzono liczbami stronic i na nowo oprawiono. Te 82 tomy, zajmują dawniejszych numerów 315, każdy nowo utworzony tom brulionu, ma oznaczone szczegółowo od której i do której strony właściwych aktów radzieckich zawiera w sobie sprawy, Praca ta oznaczenia i porównania niezbędnie potrzebna, zajęła nie mało czasu.

2) Acta Proconsularia, które również tak samo, jak powyższe zebrano, ułożono i część ich oprawiono w ilości 43 tomów z dawniejszych 140 numerów.

Rozbito dalej fascykuły aktów luźnych i w myśl dawniej zakreślonego programu utworzono z nich następujące kagorye:

1) Akta odnoszące się do Krakowa.

2) Akta odnoszące się do Kazimierza.

3) Akta odnoszące się do Kleparza.
4) Acta castrensia Cracov. et magnae procurationis.
5) Listy, kwity i inwentarze.
6) Testamenta.
7) Varia obejmują przeważnie akta grodzkie i miast różnych.

a) Z kategoryi 1) wyjęto wszystkie wyciągi z ksiąg konsularnych, którymi uzupełniono dawniejsze excerpta i złożono 12 nowych fascykułów.
b) Uzupełniono excerpta ex actis scabin. crac. 1506—1672, i złożono 3 nowe fasc. tychże obejmujące lata 1711—1795.
e) Złożono 1 fascykuł aktów sądu wyższego magdeb. z lat 1617—1793.
d) 1 fascykuł Excerpta ex prothocollo iudicii iuris supremi 1595—1794.
e) 1 fascykuł Iudicium sex civitatum.
f) 4 fascykuły aktów wiertelników z lat 1701—1793.
g) 2 fascykuły aktów sądów potocznych 1784—1695.
h) 1 fascykuł aktów sądu miejskiego miejscowego z lat 1791—1795.
i) 4 fascykuły colloquiów 1711—1791.
j) 1 fascykuł aktów odnoszących się do kościołów krakowskich 1711—1795.
k) Wyjęto wszystkie akta cechowe, którymi uzupełniono dawniejsze.

Pozostały jeszcze kontrakty, pozwy i interrogatorya.

Z kategoryi 2) wyjęto wszystkie Acta consularia et scabinalia Casim.

Kategorya 3.

a) Wyjęto wszystkie Excerpta ex actis consul. Clep. którymi uzupełniono dawniejsze. Tworzą razem fascykułów 2 obejmujące lata 1529—1793.
b) Wyjęto wszystkie Acta scabinalia, 1 fascykuł obejmujący lata 1514—1773.
c) Z reszty aktów utworzono 3 fascykuły obejmujące lata 1649—1798.

Kategorya 5.

a) Złożono i uzupełniono listy nadeszłe do magistratu, lata 1518—1796, fascykułów 5, nadto 1 fascykuł listów niedatowanych.

b) Uzupełniono i złożono bruliony listów od Magistratu 1543—1796.

c) podobnie kopie listów od i do magistratu, lata 1764—1779.

d) Złożono 3 fascykuły Prośb do Magistratu w latach 1692—1796 wniesionych, nadto 1 fascykuł prośb niedatowanych.

e) 2 fasc. listów kupieckich Nowickiego z lat 1764—1789.

f) 1 fascykuł listów Pinocci'ego.

g) Uzupełniono gazety z lat 1715—1786 (fas. 5).

Pozostały jeszcze kwity i inwentarze.

Kategorya 6.

Z różnych lat zebrano 1 fascykuł testamentów.

Kategorya 7. Varia.

a) Wyjęto wszystkie akta komisyi cywilno-wojskowej, którymi uzupełniono dawniejsze.

b) Wyjęto wszystkie akta konfederacyi z roku 1793 i złożono w 5 fascykułach.

c) Wyjęto metryki, z których utworzono 1 fascykuł.

Pozostały przeważnie akta grodzkie miast różnych.

Pozostały jeszcze do uporządkowania: kategorya 4. Acta castr. Crac. et magnae procurationis i reszty wymienione przy poszczególnych kategoryach.

Złożono dalej:

a) Sententiae iuris supremi ad scabinos z lat 1497 — 1593.

b) Listy: Scabini ad ius supremum 1546 — 1625.

c) Sententiae iuris supremi z lat 1530 — 1599.

Osobny dział archiwum stanowiły księgi i fascykuły z lat 1796 — 1816, mieszczące akty Magistratu krakowskiego z czasów pierwszych austryackich, a od r. 1809 z czasów księstwa Warszawskiego.

Fascykuły były ze sobą pomięszane i pozbawione sygnatur, tak że związku ich z dziennikiem podawczym nie

można było odnaleść i już nasuwała się myśl rozbicia ich i systematycznego ułożenia. Mozolne szczegółowe zestawienie doprowadziło jednak do tego, że związek wspomniany odkryto i fascykuły na nowo oznaczono. Przez to uzyskano możność poznania okresu przejściowego stanowiącego ważne historyczne ogniwo między dwiema epokami.

Jeżeli starania miasta o odzyskanie aktów senackich wolnego miasta uwieńczone zostaną pomyślnym skutkiem, wówczas materyał historyczny zarówno w powyższych aktach, jak w dziennikach podawczych policyi i komitetu cenzury wolnego miasta przez archiwum posiadany, otrzyma nowe uzupełnienie i oświetlenie.

Fascykuły z lat 1796 — 1816 dzielą się na 82 kategoryj, obejmują sprawy administracyjne, budowlane, handlowe, cechowe, pocztowe, urzędnicze i rzucają ciekawe światło na gospodarkę miejską.

Oprawa rękopisów i ksiąg archiwalnych, dokonywana na miejscu, zabiera zawsze dużo czasu.

Tak się przedstawia praca około uporządkowania archiwum. Niepodobna od niej oddzielić pracy naukowej, która na pierwszej się opiera i z niej wyrasta.

Dyrekcya Archiwum pozwala sobie wobec tego na tem miejscu zaznaczyć, że w ubiegłych dwóch latach dokonał się w tym kierunku znaczny postęp i okazały się jasno korzyści jakie posiadanie archiwum naukowo urządzonego miastu przynosi. Obok archiwum powstało i o nie się oparło Towarzystwo miłośników historyi i zabytków Krakowa, które między innemi postawiło sobie zadanie zorganizowania i skupienia pracy nad historyą Krakowa. Dla tego celu utworzyło dwie kategorye wydawnictw: Rocznik krakowski mający podawać opracowania naukowe i Bibliotekę krakowską, mającą wyniki naukowe popularyzować.

Dotąd ukazał się pierwszy tom Rocznika i 9 zeszytów Biblioteki krakowskiej.

Rocznik krakowski I. z 83 rycinami i 2 tablicami światłodrukowemi objął następujące prace:

Franciszek Piekosiński: Sala gotycka w kamienicy hetmańskiej w Krakowie.

Władysław Łuszczkiewicz: Stare cmentarze krakowskie, ich zabytki sztuki i obyczaju kościelnego.

Stanisław Kutrzeba: Piwo w średniowiecznym Krakowie.

Stanisław Tomkowicz: Prałatówka parafii N. P. Maryi w Krakowie i jej architekci.

Karol Estreicher: Teatr krakowski.

Stanisław Tomkowicz: Pogrzeb zamożnego mieszczanina krakowskiego w XVII wieku.

Stanisław Wyspiański: Dawna polichromia kościoła św. Krzyża w Krakowie.

Stanisław Estreicher: Ustawy przeciwko zbytkowi w dawnym Krakowie.

Leonard Lepszy: Cech złotniczy w Krakowie.

Adam Chmiel: Herby Cyrusów, mieszczan krakowskich.

Karol Potkański: Kraków przed Piastami.

Stanisław Krzyżanowski: Morsztynowie w XV wieku.

Józef Wawel-Louis: Pierwsza rekrutacya w Krakowie.

Biblioteka krakowska objęła następujące zeszyty:

1. Adam Chmiel: Marcin Oracewicz.
2. Dr. Klemens Bąkowski: Dom Długosza.
3. Dr. Klemens Bąkowski: O wartości zabytków budownictwa świeckiego Krakowa.
4. Dr. Józef Muczkowski: Skałka.
5. Prof. Władysław Łuszczkiewicz: Kościół Bożego Ciała.
6. Dr. Klemens Bąkowski: Historya Krakowa w zarysie.
7. Walery Eliasz Radzikowski: Konik zwierzyniecki.
8. Prof. Władysław Łuszczkiewicz: Kościół św. Katarzyny.
9. Dr. Adolf Sternschuss: Dom Jana Matejki.

Niektóre z powyższych prac oparły się w zupełności na świeżym, źródłowym materyale archiwalnym, a mianowicie: Chmiela — Herby Cyrusów i Marcin Oracewicz, Krzyżanowskiego — Morsztynowie w XV wieku, Kutrzeby — Piwo w średniowiecznym Krakowie, Tomkowicza — Prała-

tówka parafii N. P. Maryi w Krakowie i Pogrzeb zamożnego mieszczanina; inne uwzględniały go częściowo lub opierały się na publikacyach drukowanych, które gromadzi biblioteka przy archiwum założona. Rocznik drugi jest pod prasą.

Dyrekcya archiwum użyczała autorom badającym przeszłość Krakowa wszelkiej naukowej pomocy.

Oprócz wydawnictw Towarzystwa ukazały się także gdzieindziej prace na podstawie materyału archiwalnego ogłoszone, a mianowicie:

a) W Sprawozdaniach Komisyi histor. sztuki Akademii Umiejętności tom IV. zeszyt II i III.

A. Chmiel. Dokument z roku 1574 dla Jana Kuncza, stolarza nadwornego.

— Wiadomość o Jakubie Nieśniowskim, stolarzu i snycerzu kazimierskim.

Pagaczewski Jul. Kościół św. Gertrudy w Krakowie.

Tomkowicz Stan. Źródła do historyi budownictwa krakowskiego.

b) W Rozprawach Wydziału II. Akad. Umiejętności tom XXXIII w pracy Prof. Piekosińskiego: Jeszcze słowo o ustawodawstwie wiślicko-piotr.

Z księgi radzieckiej krakowskiej m. str. 80 — 83 ogłoszono:

List Aleksandra, w. ks. litewskiego, do Rady m. Krakowa w sprawie obioru króla.

List Zygmunta, ks. głogowskiego i opawskiego do Rady m. Krakowa w tejże materyi.

List Władysława, króla węgierskiego i czeskiego do Rady m. krakowa w tejże materyi.

c) W Bibliotece Warszawskiej z r. 1896 tom CCXXII str. 345 i 361:

Czermak Wiktor. Przyczynek do biografii Józefa Bartłomieja Zimorowicza.

Powyższe dane świadczą, że Archiwum stara się wedle sił wydobywać i szerszemu ogółowi uprzystępniać obfite źródła historyczne, jakie posiada. Dla należytego ich pomiesz-

czenia i uporządkowania okazuje się jednak uchwalona na posiedzeniu komisyi archiwalnej w r. 1890 i przyjęta przez Magistrat sprawa przebudowy gmachu coraz naglejszą.

Dziennik podawczy Archiwum liczył 60 numerów w r. 1897, 84 numerów w r. 1898, wydano 17 odpisów wierzytelnych, udzielono 11 wyjaśnień urzędowych.

Z kredytu **350** złr. na dalsze urządzenie archiwum wydano za pośrednictwem Ekonomatu miejskiego w r. 1897:

Za pułki, krzesła, ramy . :	149 zła.	50 ct.
Za dzwonki elektryczne	24 „	75 „
Za druk sprawozdania	12 „	60 „
Za roboty introligatorskie	156 „	05 „
Drobne wydatki	7 „	10 „
Razem . . .	350 zła.	— ct.

Kredyt ten podwyższony na rok 1898 do wysokości **400** zła. wydano jak następuje:

Za lupę	20 zła.
Za szafę dębową	140 „
Za roboty introligatorskie . . . . , . . .	240 „
Razem . . .	400 zła.

Z kwoty **30** zła. wyasygnowanej na wydatki kancelaryjne w r. 1897 zakupiono materyałów i przyborów piśmiennych za 24 zła. 40 ct., drobne wydatki wyniosły 12 zła. 10 ct. zazem 36 zła. 50 ct. — pozostał zatem niedobór w kwocie 6 zła. 50 ct.

W roku 1898 asygnowano na ten cel kwotę **50** zła., z której ~~pokryto wspomniany niedobór 6 zła. 50 ct.~~, zakupiono materyałów i przyborów piśmiennych za 25 zła. 14 ct., obrócono na drobne wydatki 24 zła. 86 ct.

Na powiększenie biblioteki użyto w r. 1896 kredytu **50** zła., w r. 1898 podwyższonego kredytu **100** zła.

D o c h ó d z o p ł a t a r c h i w a l n y c h administrowany osobno w myśl § 21 stat. arch. wynosił w r. 1897 22 zła.: z oferty na zbiory po X. Polkowskim zwrócono 29 zła. 28 ct. (zob. sprawozdanie za r. 1895); pozostało z r. 1896 21 zła. 61 ct. Ogółem fundusz ten wynosił 72 zła. 89 ct. Do kredytu na powiększenie biblioteki dodano 5 zła. 36 ct., zakupiono oprócz tego książek i rycin za 13 zła. 02 ct. wydano zatem razem 18 zła. 38 ct. Pozostałość na r. 1898 wynosiła 54 zła. 51 ct. Dochód w r. 1898 przyniósł 46 zła. 29 ct., ogółem było do rozporządzenia 100 zła. 80 ct. Zakupiono książek, fotografii i medali za 91 zła. 20 ct. Pozostaje na 1899 rok 9 zła. 60 ct.

W Krakowie, dnia 15 grudnia 1898 r.

Dr. Stanisław Krzyżanowski

Powyższe Sprawozdanie przyjęła Komisya archiwalna na posiedzeniu w dniu 17 grudnia 1898 r. i uchwaliła przedłożyć Radzie miasta z wnioskiem o przyjęcie go do wiadomości.